

# İlahiyat

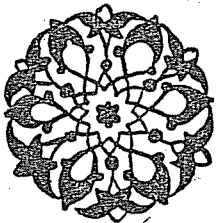
Prof. Muhammed HAMİDULLAH

Terceme :

Hamza AKTAN

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü  
Son Sınıf Talebesi)

# RAMAZAN ORUCUNUN HIKMETİ



**N**ORMAL olarak oruç günlük çalışmaya mani olmayıp, tabii vazifeleri yüzüstü bırakmak için de bir bahane değildir. İslâm, bir müminin, bütün gece ibadet edip ertesi günü de gevşeklik içinde veya uyuyarak geçirmesini asla tasvip etmez. Oruç demek normal vazifeler yanında fazlaca ibâdet ve ihsan gibi daha başka vazifeleri de yapmak için büyük bir gayret göstermek demektir. Bütün bunlar yeme ve içmeden uzak kalarak yapılacaktır.

Bütün dinler kendi sâliklerine senenin muayyen günlerinde oruç tutmayı emretmiştir. Acaba sebep nedir? Bu bâtil bir itikat mıdır, yoksa bir hikmeti var mıdır? Bizler zengin fakir her ferdin tahsil imkânlarından faydalandığı ve devletin şahsî, dini vazifelerimize müdâhale etmediği bir devirde yaşıyoruz. Bu sebepten dîni mükellefiyetler sınıfına giren ve oruç denen bu kadim vazifenin, cemiyet tarafından itibâra mazhar olup olmadığı araştırmaya değer. Böyle objektif bir araştırma esasen müslümâna düşen bir vazifedir. Zira onu böyle bir araştırmaya şartlar mecbur etmez, hatta Kur'an da böyle emretmiştir. Aslında sebep ve hikmetleri düşünce ve tefekküre havâle edilmemiş rûhî bir mükellefiyet yoktur. Kur'an atalarımızın âdetlerini körükörüne taklitten kaçınmamızı ve meseleleri aklı selimle düşünmemizi tekrar tekrar tavsiye eder. Kendi yaptıklarından, ayrı ayrı hesap vereceği için, insanoğlu diğer hayvanlar gibi sâdece hissiyle, içgüdüsüyle yaşamamalı, bilâkis aklına uymalı, Allah'ın kendisine ihsân ettiği şuurla hareket etmelidir. Ve

yine insan, tam manasıyla teslimiyet gösterip imana hürmet adı altında kayıtsız şartsız inanmak sûretiyle dini meseleleri anlaşılabilir bir muamma hâline getirmemelidir.

Hiç şüphesiz insanlar arasında yaratılış farkları vardır. Dolayısıyla insanlar bir tek ideal etrafında birleşemezler. Meselâ bir dünyâperest, herhangi bir işe girişmeden önce, bu işte maddî bir menfaati olup olmadığını düşünür. Diğer taraftan dünya ile alakasını kesmiş bir münzevî, herhangi bir kişiden en küçük bir zorlama görmediği halde, maddî menfaatlarından tamamen vazgeçerek, sâdece rûhî hazzı ve öbür dünyada kurtuluşa ermeyi arzular. Maa-fahî her iki tarafın müfritleri pek azdır. Dünyanın hemen her tarafında insanların ekseriyeti dünya hayatında olduğu kadar âhiret hayatında da mesut olmayı isterler. İslâmın, beşerin her iki ihtiyacına da cevap verdiği âşikârdır. Kur'an, Allah'a karşı İslâmın öğrettiği en ideal bir duâ olan «Yâ Rabbi! Bize hem dünyada, hem âhirette iyilik ve güzellik ihsan et» niyazını tekrarlayanları metheder. Mâdem ki oruç Kur'an vasıtasıyla bizlere farz kılınmıştır, o halde bu ibâdetin dünyevî ve uhrevî faydalarını araştırmak bizlere düşer. İnsan ne sadece beden, ne de sade ruhtan yaratılmıştır. Bilâkis ikisinin aynı anda birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu bakımdan sadece bir tarafa kıymet veren fert muvâzeneyi bozar. Halbuki insanın esas meyli ruhla vücudu mezc ederek ikisi arasında muvazene kurmayı emreder. Eğer sâdece rûhî sahanın inkişâfına gayret gösterirsek melekleşebilir ve hatta onları da geçebiliriz. Halbuki Allah melekleri zâten yaratmıştır. Onların sayısına yenilerini eklemeye de muhtaç değildir. Birincinin tersine eğer bütün enerjimizi, maddî menfaatımıza ve nefsimiz hesabına harcarsak âdileşip şeytanlaşabilir ve hatta onları da geçebiliriz. Halbuki Cenâb-ı Hak bu kıratı varlıkları zâten yaratmıştır. Bizler âdileşmek ve bayağlaşmak sûretiyle, hem maddî, hem rûhî faydaları elde etme yolunda kendisine kâbiliyet ve salim bir akıl bahşedilen insanoğlunun, yaratılış gayesini bozmuş oluyoruz. Bu sebepten insan, Allah'ın kendisine bahşettiği birleştirme kâbiliyetini âhenkli bir şekilde intizama koymalı ve inkişâf ettirmelidir.

Oruçtaki prensipleri araştırmaya geçmezden evvel Kur'an-ı Kerim'in bu husustaki kat'î hükmünü braeber okuyalım.

#### ORUÇ VE KUR'ÂN

**K**UR'ÂN'IN oruç hakkındaki beyânı şudur: «Ey iman edenler! Sizden evvelkilere oruç farzedildiği gibi size de farz kıldı. Sayılı günler olduğu için umulur ki zarardan korunursunuz. Artık sizden kim hasta olur ve seferde bulunursa oruç tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutsun. Oruç tutmaya güç yetiremeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye vardır. Bununla beraber kim gönül rızasıyla bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Eğer bilirsiniz oruç tutmanız sizin hakkınızda (yemenizden ve fidye vermenizden) hayırlıdır. Ramazan ayı (öyle bir aydır) ki Kur'an (doğru ile yanlış) ölçüsü, kurtuluşun açık bir delili ve bir hidayet olarak onda indirilmiştir. Kim ona erişirse o ayın orucunu tutsun. Ve içinizden kim hasta olur, seferde bulunursa oruç tutamadığı günler sayısınca diğer günlerden tutsun. Allah size kolaylık diler, güçlük dilemez. Ve yine o muayyen müddeti tamamlamanızı, sizi muvaffak buyurduğundan dolayı Allah'ı yüce tanımanızı diler. Olur ki şükredersiniz. (2 : 183-5)

Orucun diğer dinlerde de var olduğu görülür. Diğer dinlerin oruç hakkında ne söylediklerine bakalım. Bunların, İslâm ile mukâyesesine alakasız kalmamaz.

#### DİĞER DİNLERDE, ORUÇ

İslâm, kendisinin, peşpeşine gelen peygamberler vasıtasıyla, insanlığa tebliğ edilmiş dinlerin aynısı olduğunu söyler. İslâmın esas gayesi, gerçek ebedî hayatı kazandırmak ve dinin esaslarını yine dinin kurucusu (Allah) tarafından değil de, sadece onu kavmine tebliğ eden peygamberin yakıştırması (uydurması) olmaktan tenzih etmektir.

#### SEBA DİNİNDE...

İbrahim (A.S.) Irak Sebalılarına peygamber olarak gönderilmişti. Harran Sebalıları, güneşin doğumundan batımına kadar yemeden içmeden otuz gün oruç tutuyorlardı. Bunu da aya taparak yapıyorlardı (1). Kur'an (41:37) ne aya, ne de güneşe tapmayı emretmemiş, bilâkis hem ayı, hem güneşi yaratana, bire (Allaha) ibâdet etmeyi emretmiştir. Kur'an bir aylık oruç emretmiştir ki bu ya hanifliğin bir tekâmülü veya İbrâhim (A.S.)'in dinindekinin aynıdır.

## YAHÜDİLİKTE...

**Y**AHÜDİLER arasında dinlerine bağlı olanlar her pazartesi ve perşembe günleri oruç tutarlar. Musa (A.S.) ın Sina dağına pazartesi gidip, perşembe günü geri döndüğünü iddia ederler (2). İslam böyle bir orucu herkese mecbûri olmamak kaydıyla nafil bir ibâdet sayar ve takdire sayan bulur. Ayrıca Yahûdiler Firavın'dan kurtuluşun bir hatırası olarak «Tişri = Muharrem» ayının onuncu günü yirmidört saat oruç tutarlar. Muharrem'in onuncu günü aşûre diye adlandırılan oruç Peygamberimiz Muhammed (S.A.) zamanından beri bilinmektedir. İmam-ı Hüseyin (R.A.) ın katli ile bir alâkası yoktur. Şüphesiz, yirmidört saat oruca dayanılması, güç bir tekliftir. Halbuki müminlerin büyük bir kısmının oruç vazifesini ifâ edebilmeleri için İslâm'da safaktan gün batımına kadar olmak üzere mutedil bir hüküm konmuştur.

## HİRİSTİYANLIKTA...

İlk hıristiyanlar büyük perhize riâyet ettiler. Yani pazarlar hariç altı haftalık perhiz ki otuzaltı gündür. Bu günler oruç tutmaya ve İsa Mesih'in çöldeki hatırasını yâdederken yaptıklarından pişmanlık duymaya tahsis edilmiştir (3). Yine dinî bir vecibe olarak onda bir servet vergisi öderler. Hatta bu vergiyi kendi yiyecek ve içeceklerinden de verirler. Peygamberimiz Muhammed (S.A.) buyurmuştur ki: «**Kim Ramazan orucunu tam olarak tutar ve bunu takip eden Şevvâlden de altı gün eklerse bütün sene oruç tutmuş sayılır.**» Bu da otuzaltı gün eder. Kur'an da şöyle buyurur: «**Kim bir iyilikle gelirse işte ona bunun on katı vardır.**» Ay takvimine göre bir ay 29 veya 30 gündür. Ve yine ay takvimine göre bir yıl 354 gün eder. Bir sene, ramazandan 29 gün, şevvâlden 6 gün olmak üzere 35, diğer sene ramazandan 30, şevvâlden 6 gün olmak üzere 36 günlük oruç tutmuş olduğumuzdan, on misli mükâfat düşünülürse sıra ile bir sene 350, diğer sene 360 gün eder (4). Bu uyuşma, aslında müslümanların ya takvimine göredir. Hıristiyanlar dâimâ 360 günden fazla süren güneş takvimini kullanırlar ki, bu da perhizin on katı olarak bulunan 360 sayısına eşit değildir.

Oruç Kur'an-ı Kerim'in daha birçok yerlerinde beyan edilmiştir. Ayrıca Hinduizm, Budizm ve diğer dinlerde de vardır. Fakat hiçbir yerde insanların büyük çoğunluğunun, müslümanlarda olduğu kadar oruca itina ettikleri görülemez.

**K**UR'ÂN'IN oruçtan bahseden âyetlerinde dikkati çeken önemli bir nokta da «**Umulur ki korunursunuz.**» «**Belki şükredersiniz.**» gibi ifâdelerle şüphe belirtmesidir. Buna sebep nedir? Cenab-ı Hak niçin kat'i ifade kullanmıyor? Bu neden ileri geliyor? Her şeyden önce Kur'an'ın özelliği böyledir. Bazen bir şeyi birkaç kere tekrar da eder. Bunu iki sebebe bağlayabiliriz. Birincisi Cenab-ı Hakkın dilediğini yapmaya kadir olması ve yaptığımız ibâdetler sebebiyle, dilediğimizi bizlere vermek için, minnet altına alnamaz oluşudur. İkincisi de, insanın irâde-i cüz'iyyesidir. Cenab-ı Hak Kur'ânda bilerek veya bilmiyerek yapılan her işin, ancak ferdin şahsını ilgilendirdiğini bildiriyor. Orucun neticesi hakkında garanti vermiyen bu âyetler sebebiyledir ki, başkaları azgınlıklarına devam ederken, bunları okuyan veya dinliyen ki «**şükür**» üzerine verilebilecek başka misaller daha birçok hususlara delâlet eder. Meselâ: Gerçek şükür, orucun dış görünüşüyle sadece yeme ve içmeden kesilmek değildir. Oruç, insanı gösterişten ve diğer kötülüklerden uzaklaştırır. Bir de, yapılan her amel, Allah'a karşı şükürü tam edâ edebilmek, varoluşunun kendine yüklediği vazifeleri Rabbine karşı yerine getirebilmek için gönül rızasıyla yapılır.

Yukardaki mezkûr âyet-i Kerîmede dikkatimizi çeken üçüncü bir nokta da, İslâm hukukunun zorlukları kaldırıp devamlı himâye tarafını tutmasıdır. Sadece hastalar için değil, uzun bir yolculuğa çıkanlar için de, hastalık ve sefer durumunun, Ramazan Orucunu tutmamalarına sebep olduğunu kabul eder. Fakat fevkalâde müsâit şartlara kavuşurlarsa durum değişir. İslâm'da diğer bir husus da şudur: Tutulan oruç, ferdi alâkadar eder. (Yani bu emirler, kulların tâkatine göre ayarlanmıştır.) Hasta olan bir ferdi oruç tutmaya zorlamak, vaktisiz bir ölüme sebep olmasa da, hastalığının artmasına sebep olacaktır. İslâm'da zorluk ve güçlük yok, müsâmaha vardır. Diğer din sâliklerine kıyasla müslümanlar arasında dinî emir ve yasaklara riâyet edenlerin fazla oluşunun sebebi de budur.

(2) Bak. aynı eser, cilt: 5, s. 756.

(3) Bak. aynı eser, cilt: 5, s. 769.

(4) Yani sıra ile 35 ve 36 nın onar katı 350 ve 360 olduğuna göre ortalaması  $350 + 360 = 710$ ,  $710 : 2 = 355$  eder ki, ay takvimine göre bir senenin günlerine eşittir. — Mütercim.

## MÜSLÜMANLAR ORUÇ HAKKINDA NİÇİN AY TAKVİMİ KULLANIRLAR?

İSTER doğrudan doğruya olsun, ister ay yılına gün ilâve etmek sûretiyle olsun Hıristiyanlar, Yahûdiler ve Hindûlar güneş yılı kullanırlar. Böylece oruç zamanı dâima aynı mevsime rastlar. Müslümanlar ise ay takvimi kullandıkları için tabii olarak oruç ayı olan Ramazan senenin bütün mevsimlerini dolaşır.

Bu iki sistemden acaba hangisi daha iyidir? Üzerinde yaşadığımız dünyanın her yerinde aynı mevsim hüküm sürmez. İnsanlar ister soğuk, ister sıcak her türlü hava şartlarına tahammül edebilirler. Ülkeden ülkeye sıcak ve soğuk mevsimler değişiklik gösterirler. Meselâ kış Mekke'de mülâyim bir mevsimdir. Halbuki kutuplara yakın olan yerlerde durum değişir. (Kanada ve Kuzey Avrupa gibi) Buralarda yaz mevsimi en uygundur. Ekvatora çok yakın olan yerlerde ve kumlu çöllerde durum tam tersinedir. İlkbahar her bakımdan mülâyimdir. Fakat Ekvatora yakın olan yerlerde, meselâ: Güney Hindistanda bu mevsim bilinmez. Oralarda sâdece üç mevsim vardır. Kış, yaz ve yağmurlar. Dünyanın her tarafına yayılmış bir din için eğer oruç zamanının, aynı mevsime tesâdüf ettiğini kabul edersek, ya bir kısım insanlar için kolaylık, bir kısmı için zorluk olacak, ya da bir ülkede devamlı oturanlara bazı yönlerden zorluklar çıkaracaktır. Eğer oruç mevsimi muntazaman değişirse, bazan sıkıntılı bazan kolay olacak ve hiç kimse bu prensibi koyana karşı hoşnutsuzluk hissetmeyecektir. Ayrıca Oruç ayının bütün mevsimleri dolaşması ferdin her mevsimde oruç tutmaya alıştırılması manasını da ifâde eder. Dondurucu kışlarda, yakıcı yaz mevsimlerinde yeme ve içmeden kesilebilme kabiliyeti ve buna kazanılan alışkanlık her çeşit hal ve vaziyette, meselâ bir harp vukûunda gıda ve su sevkîyatının durduğu bir zamanda, iman etmiş bir mümine, kendisini daima ayakta tutacak, çöküntüsüne mani olacak tahammül gücü verir. Bu misaller daha da çoğaltılabilir.

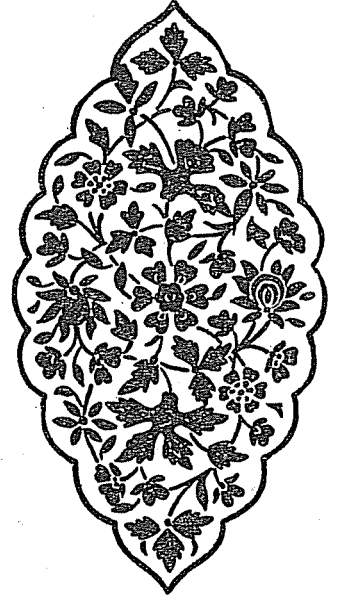
YURTLARINDAN çıkıp dış memleketlere seyahat edenler bilirler ki, dünyanın her yerinde mevsimler aynı değildir. Ben bu yazıyı yazarken radyo, Fransa'nın bazı yerlerinde hava sıcaklığının sıfırın altında kırk derece olduğunu söylerken, Arjantin'de ise sıfırın üstünde kırk derece olduğunu bildiriyordu. Ekvatorun güney ve kuzeyinde mevsimler değişiktir. Kuzey yarım kürede kış ise güney yarım kürede yazdır. Eğer İslâm, meselâ her sene ocak ayında oruç tutmayı emretseydi, bazı müslümanlar için dâimâ yaz, diğerleri içinse dâimâ kışa tesadüf edecekti (5). Yahut İslâm, sadece kışın oruç tutunuz demiş olsaydı dünyanın bir yarım küresinde olanlar Ocak ayında Oruç tutarken diğer yarım küresindekiler temmuzda tutacaklardı. Bu da hem devamlı güçlük, hem de birliğin temin edilememesi neticesini doğuracaktı. Meselâ Paris'te ocak ayında yirmidokuz gün oruç tutarak aynı gün zarfında uçakla güney Afrika'ya uçmuş olsam orada henüz oruç mevsimi olmadığından hiçbir tarafta bayram hazırlığı göremeyecek, şaşıp kalacaktım. Bu durumda Oruç mükellefiyetinden kolayca sıyrılmam da mümkündür. Meselâ Aralık sonunda Paris'i terk eder, bir ayımı Güney Afrikada geçiririm — ki orada henüz oruç ayı gelmemiştir — şubatta da tekrar Paris'e dönerim. Güney Afrika ve Güney Amerika Temmuzda Oruç tutarken ben aldırış etmem. Zira Paris'in bulunduğu kuzey yarım kürede oruç ayı henüz gelmemiştir. Hülâsa olarak en iyi sistem İslâmın koyduğu sistemdir.

### ORUCUN MÂNASI

EVVELCE de görüldüğü gibi, İslâm, insanın her iki cihan saadetiyle de alâkadâr olmasını ister. Âhiret âlemi Ümmet-i İslâmın amellerine göre ayarlanır. Çünkü her fert için verilecek hüküm, onun bu dünyadaki başarılarına bağlıdır. Burada ilâhî iradeye uygun hareket edenler, orada Rabbimiz Allah'ın rızasına kavuşacaklardır. İnsan, hem beden hem de ruhtan müteşekkil bir varlık olduğundan orucun' hem maddî hem manevî faydaları bizim bu sahada göstereceğimiz gayrete bağlıdır.

### ORUCUN MADDÎ VE MÂNEVÎ KIYMETİ

SUÇUNU bilerek işliyen bir mücrim bütün milletlerce kötü görülmüş ve bütün dinlerce Cehennem'e mahkum edilmiştir. Bunun yanında mâsum bir mağdurun meselâ bir şehidin, Cennet'i hak kazandığına da inanılır. Yine tecâvüze karşı hakkı müdafaanın bir vazife, ve bu tecâvüzü önliyenin de dünyada olduğu kadar âhirette de mükâfata hak kazanmış bir kahraman olduğu herkesçe kabul edilir. Doktorun verdiği reçete üzerine yeme ve içmeyi bira-



(5) Yani dünyanın güney yarım küresinde Ocak ayında kış olduğu kabul edilirse aynı ayda kuzey yarım kürede yaz'dır. — Mütercim.

kan bir kişi Allah'ın rızasına kavuşmak için ekme ve sudan kesilen kişiyle bir tutulabilir mi? O Allah ki bizleri yaratmıştır, hukukumuzun esaslarını da bildirmiştir. Dünyadaki yaptıklarımızın hesabını görmek üzere, ölümümüzden sonra bizlere tekrar hayat verecektir. O'nun emirlerine itaat eden, her şahıs, her ne kadar bu emirlerin altındaki gizli hikmetleri anlayamamış olsa da, O'nun rızasına kavuşacaktır. Çok hikmetli kâideler bütünü olan İslâm tarafından emredilmiş bulunan Oruç, onu ifâda muvaffak olduğumuz zaman ilâhî rızaya kavuşmamıza sebep olacaktır. Hangi maddî ve mânevî kıymet Allah'ın dâimî rızasından üstün olabilir. Lüzûmundan fazla madde düşkünlüğü insanın sâfiyetini ihlâl eder. İster ferdi, ister umûmî olsun tuttuğumuz Oruç Allah'ın emirlerine itaat esasına dayanmalıdır. Zirâ Rasûlü Ekrem şöyle buyurur: «Amellerde hüküm niyetlere göredir.» (Sahih-i Buhârî)

#### MÂNEVÎ KIYMETİ

**Y**APILAN araştırmalar bir âmânın daha kuvvetli bir hafızaya sâhip olduğunu, duyularının da, gözleri sağlam herhangi bir kişinin duyularından daha fazla inkişâf ettiğini göstermiştir. Eğer insanın bir hassası çalışmaz vaziyette ise diğer hassalar daha kuvvetli olurlar. Beden ve ruh arasındaki münasebet de böyledir. Bedenin zayıflaması yanında ruh kuvvet bulur. Tıpkı dalları budanmış bir ağacın daha gür çiçek ve daha bol meyve vermesi gibi. Kişi oruçlu halde iken mâneviyatı kuvvetlidir ve dâimâ şeytanın kötü vesveselerinin karşısındadır. Onun günaha olan teşviklerine mukavemet eder. Ayrıca oruç, ferde Allah'ı çok düşündürür. İyiliğe ve hayra karşı meyli artırır. Ona Allah'a itaatın zevkini tattırır.

Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde kaydedildiğine göre peygamberimiz bir Hadis-i Şeriflerinde şöyle buyurur: «Her şeye kâdir olan Allah insanları kendi süretinde yaratmıştır.» Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurur (2:138) : «Biz Allahın boyasıyla boyanmışız. Allahtan daha güzel boyası olan kimdir.» (6) Binaenaleyh insan Allah'ın boyasıyla boyanmaya çalışmalıdır. Kur'an-ı Kerimde zikredildiğine göre Allahın sıfatlarından biri de (6:14) : «Herkesi doyurur, yedirip besler ve aslâ başkası tarafından yedirilip beslenmez» oluşudur. Kişi Oruçlu haldeyken bu ilâhî sıfat ona da akseder. Bu da beşerî ihtiyaçlardan uzak durmak, başkalarına iyilik etmek, fakirleri doyurmak, dertliye yardım etmek, insan olmasına rağmen, melekvarî bir ruh haline ulaşmakla olur. Bu hal, muayyen şeyleri tekrarlamak süretiyle elde edilir, fakat izâh edilemez.

İnsan, iradesinin zayıflığı dolayısıyla bir hata irtikap edebilir. Fakat binde bir hata işlediğine vicdânen hüküm verir tevbe ve istiğfar eder. İrtikap edilen her cürmün, bu cürüm ister rûhî, ister maddî, ister mânevî olsun, mutlaka uygun bir cezası vardır. Şu da tecrübe ile sabittir ki, bir mücrim işlediği günaha ne kadar pişman olur, vicdan azabı duyarsa, o kadar iç rahatlığına kavuşur. Mühim olan, insanın kendi kendini cezalandırmasıdır. İnsan için varlığın en lüzumlu ihtiyaçlarından olan yeme-içmeden mahrumiyetin üstünde, bir acı ve ızdırap düşünülebilir mi?

**V**ELİYYULLAH Ed- Dehlevî (öl. 1762) Hindistanda yetmişmiş onsekizinci yüzyılın değerli bir âlimiydi. Âlim olduğu kadar, herkes tarafından hürmet edilen muazzam bir sofiydi de. İslâm dininin hikmetleri hususunda bizlere çok değerli eserler bırakmıştır. Meşhur eseri (El Huccet-ül Bâliğa) sında (c. 2, s. 36) Oruç hakkında mânevî yönden çok derin ve nüfuzlu işaretleri vardır. Mezkûr eserinde diyor ki: «Madem ki ifrata gitmek melekvarî bir zuhuru önlüyor. O halde fert hayvânî arzularına gem vurmaya çalışmalıdır. Madem ki hayvânî ifrat ve bu ifratın zamanla daha da artması, aslında bol yeme ve içme üzerine dayanmakta ve şehvânî iştîyak artmaktadır, o halde Oruç bol gıdanın yapamıyacağımı yapar. Binâenaleyh hayvânî iştîyaka hâkim olmanın metodu hayvânî ifrata sebep olan şeyleri azaltmaktır. İşte keşif ve zuhur haliyle hallenmek isteyenlerin yeme içme vesaireleri kismalarının sebebi budur. Dinleri arasında farklar olmasına ve memleketlerinin birbirinden çok uzaklarda bulunmasına rağmen dünya insanları arasındaki müşterek Oruç emrinin gaye ve maksat itibariyle birbirinden farkları yoktur. Oruçtan esas maksat, insanda hayvânî tarafın/rûhânî tarafa itaat etmesidir. Böylece insanın kalbine hulûl eden ilhâmât sebebiyle, hayvânî sıfatlar, rûhî hasletlerin rengiyle renklenmeye başlar ve onun mânevî üstünlüğünü temin için nefsinin her şekle giren bir bal mumu gibi âdî kâıplara girmesini önler. Ve yine nef-

(6) Hıristiyanlar yeni doğan çocuklarını yedi günlük iken sarı renkli, boyalı bir suya daldırırlar, yani vaftiz ederler. Bununla onun koyu bir Hıristiyan olduğuna inanırlar. Bu âyet-i Kerime, o gülünç âdete bir mukabeledir. — Mütercim.

sin bir kıymet ifâde etmeye başlamasını, bayağı bir renk almasını önlemek, mânevî kemâle varmasını temin etmek için nefsanî arzuları kırmaktan başka bir çâre yoktur. Maamâfih rûhî taraf nefsanî tarafa ancak kendi zarûri ihtiyaçlarını teklif ve telkin eder. Nefis de bu telkine boyun eğer. Ona muhalefet ederek her arzusunu tatmine kalkmaz. Bu telkin ve teklifler tekrarlandıkça nefis zarûri ihtiyaçlarla yetinmeye devam eder. Böylece nefis itaata alıştırmış olur. Kâmil rûhün teklif ve telkin ettiği nefsanî tarafın da ister istemez kabul ettiği mezkûr ihtiyaçlar ya rûhî tarafı geliştirip hayvânî tarafı zayıflatan şeyler grubuna âittir. Meselâ Cenab-ı Hak'ın madde âlemi ötesi mülküne (melekût) karışabilmek, ve yine Cenab-ı Hak'ın karşı konulamayan hüküm ve tasarruflarına (Ceberût) boyun eğmek gibi ki bu insanın sadece rûhî tarafına has bir özelliktir. Hayvânî taraf buna çok uzak kalır. Ya da nefsin mezkûr ihtiyaçları hayvânî arzulardan vazgeçmek ihtiyacıdır ki, nefis ancak bu hayvânî arzuları yerine getirildiği zaman gelişip azabilir. Orucun yaptığı da esâsen bundan başka bir şey değildir.

Orucun faydaları pek çoktur. Peygamberimizin birçok Hadisleri de bu faydalara işâret eder. Orucun en aşağı derecesinin şafaktaki gün batımına kadar yeme ve içmeden, şehvânî arzulardan uzak durmak manasına geldiğini hatırlamak kâfidir. Üst derecesi ise her çeşit şehvânî, hayvânî ve süflî hareketlerden, söz ve düşüncelerden uzak kalmaktır. Aksi takdirde hiçbir rûhî mânâ ifâde etmiyen alelade bir açlıkla, oruç arasında fark kalmaz. Halbuki ikisi arasında çok fark vardır.

### MADDÎ KIYMETİ

**Ö** ĞRENCİLER devamlı yedi sekiz ay ders yaptıktan sonra yaz tatiline girerler. İşçiler de haftanın altı gününde çalışırlar, yedinci günü istirahat ederler. İnsanlar bütün gün zihni ve fiziki kuvvetlerini harcarlar fakat uyku, ertesi gün için yepyeni bir güç kazandırır. İnsanlar gibi makineler ve çeşitli âletler dahi dinlenmeye muhtaçtır. Bunun için biz araba, uçak, lokomotif vesâirelerimizi muayyen bir mesâiden sonra dinlendiririz. Mide ve hazm cihazlarının da dinlenmeye muhtaç olmaları gayet tabiidir. Aslında bu günkü modern tıp da aynı neticeye varmıştır. Almanya ve İsviçre gibi memleketlerde ekseri doktorlar, birçok müzmin hastalıkların tedâvisi için hastaların fiziki durumu ve hastalıklarının icâbı onları, kısa veya uzun bir müddet aç ve susuz kalmaya zorlamaktadırlar. Bu doktorlar insanın açlık ve susuzluk-ânında, midede bulunan salgı bezlerinin birtakım asitler ihtivâ ettiğini, bu asitlerin çeşitli hastalıklara sebep olan mikropları öldürdüğünü de keşfetmişlerdir. Yapılan istatistikler, her sene Oruca riâyet eden insanlar arasında mide hastalıklarına ve buna bağlı diğer hastalıklara az rastlandığını göstermiştir.

Biliyoruz ki insan zaman zaman iklim değişikliği ve hava tebdili ister. Tedâvi edilmekte olan hastalar, müsbet netice alabilmek için buldukları yerlerden başka yerlere gönderilirler. Yaz tatillerinin bir ayını dış memleketlerde geçiren batılılar, bu bakımdan daha avantajlıdır. Bir de devamlı tekrarlanan şeyleri arasına değiştirmek de lüzûmludur. Bu da bir çeşit istirahat sayılır. Meselâ çiftçilerin tarlalarını bir sene ektiklerini ertesi yıl nadasa bıraktıklarını da görüyoruz. Bunun gibi, zararlı olduğunu nazar-ı itibâra alarak İslâmiyet; bütün yıl oruç tutmayı velev ki mânevî faydalar için yapıyor olsun, yasak etmiştir. Tecrübeler göstermiştir ki hiç ara vermeden dâima Oruç tutan insan da, Oruca karşı bir alışkanlık kazanır. Muayyen fasıllarla Oruç tutanın elde ettiği fâideyi de kazanamaz. Aslında hiç ara vermeden kırk günden fazla oruç tutmak insanda bir alışkanlık doğurur. Buna karşılık bir aydan eksik tutan da tahammül gücü kazanamaz.

Oruç alışkanlığının sağladığı faydalardan biri de askerî yöndendir. Çünkü asker, bazan ekmek ve su bulamıyabilir ve bütün bir gün ve hatta gece yarısına kadar savaşmak zorunda kalabilir. Ramazanda bir ay Oruç tutmak, buna ilâveten geceleyn teravih kılmak alışkanlığına sahip olan insan, tabiatıyla daha önce bu türlü şeylere alışmamış olan herhangi bir insandan daha fazla tahammül gösterecektir. Bu alışkanlığın kazandırdığı güçle tahminlerin üstünde birçok başarılar elde edilir. Midelerine ve keyiflerine düşkün birçok insanlar, iktisâdî buhran zamanlarında kırılmışlar, tahammül gösterememişlerdir. Bazan işsizlik ve imkânsızlıklar gittikçe tesirini artıran buhranlara sebep olur. Beklenmedik bir zamanda ânî bir alârm insanı yirmidört saat alışılmamış hayat şartlarıyla karşı karşıya bırakabilir.

Bu bahsi buradâ şöylece bitirelim. Doktor reçetelerine uymak veya madî bir fayda güderek herhangi bir disipline itaat etmek sûretiyle aç ve susuz kalmak, her ne kadar zahiren oruç gibiyse de aslında mânevî bir niyet olmadığından rûhî bir kazanç sağlamaz. Müslümanlar orucu, sırf Allahın em-

rine itâat için tutarlar. Bu sebepten onlar, bir taraftan orucun maddî kazancını elde ederken diğer yandan Allah'ın rızasına kavuşurlar.

**K**ISACA, meseleye hangi yönden bakılırsa bakılsın diğer dinlerdeki oruçlarla karşılaştırıldığında İslâmın koyduğu tarzın en mükemmel olduğu görünür.

#### İSLÂMÎ ORUÇ HAKKINDA BAZI TAFSİLÂT HİCRÎ TAKVİM NİÇİN AY TAKVİMİDİR

Kur'an'ın daha önce hicrî takvimin dokuzuncu ayı olan Ramazan müdetince Oruç tutmayı emrettiğine temas etmiştik. Hicret senesi tamamen ay takvimine göre tesbit edilmiştir. Her bir ay ufukta yeni ayın görünmesiyle başlar ki bu görünüş yirmidokuz-otuz günde bir tekrarlanır. Bu da hicrî yılın hitamında 354 gün eder. Hıristiyanların takvimleri güneş yılına göre ayarlandığı için bütün seneler 365 günde tamamlanır. Ramazanın her sene onbir gün evvel gelişinin sebebi de budur. Böylece meselâ hicrî 1380 yılında Ramazanın birinci günü milâdî 17.2.1961 tarihine tesadüf ederse ertesi sene 1381 hicrî yılı Ramazanın birinci günü 6.12.1962 milâdî yılına tesadüf eder. Maa-mâfih doğu ve batı memleketleri arasında gün farkı olabilir. Çünkü yapılan hesaplara tam güvenilmesine rağmen ayın ufukta görünüşü, bölgenin durumuna göre değişir. Eğer ay hesapların tayin ettiği zamanda görünmezse yeni ay ertesi gün başlar. Tabii şartlar her yerde aynı değildir. İslâm'da bütün müslümanların aynı günde Oruca başlaması diye bir esas yoktur. İsviçrede gündüz iken Amerika'da gecedir. Doğu-batı istikametinde bin millik mesâfe bir saat farkı gösterir.

Mezkur sebepler dolayısıyla Ramazan ayı senenin bütün mevsimlerini dolayır. Bu durum başka bir hususiyet de ifade eder. Dünyanın farazî ekseninin eğik oluşu ve küre şeklinde bulunuşu dolayısıyla iki husus dikkatimizi çeker. 1 — Ekvatorun kuzeyinde kalan memleketlerde kış hüküm sürerken, Ekvatorun güneyinde kalan memleketlerde yaz hüküm sürer. 2 — Ekvator'da ve Ekvator yakınlarında gece-gündüz farkları pek fazla olmamakla beraber kuzeye veya güneye doğru hareket eden bir insan gece-gündüz farkının arttığını görür. Kuzey Avrupa ve Kuzey Kanada'da bazı özel durumlar vardır ki bunları din bilginleri halledebilir (\*).

#### ORUÇTA METOD

**B**İRİNCİ mesele oruç ibâdetinin, şafaktan, yani güneşin doğumundan yarım veya bir saat öncesinden, güneş batımına kadar aç ve susuz kalmanın gaye ve prensiblerinin ne olduğudur. Güneşin batımından şafak sökümüne kadar tabii ihtiyaçlarımızı ve bazı arzularımızı tatmin etmeye bir mânî yoktur. Ailevî münasebetler de yasak edilmiş değildir. Yemek meselesine gelince, güneş battıktan sonra yenen ve normal bir akşam yemeği mesabesinde olan iftar, peygamberimiz tarafından tavsiye edilmiştir. Şafak sökümünden evvelki sahur denen diğer bir öğün de böyledir. Oruca başlanması ânında niyet etmek gibi bitirilmesi de bir kâideye merbuttur. Orucu bozarken şöyle denmesi peygamberimiz tarafından bildirilmiştir: «**Ey Rabbim! Senin için oruç tuttum. Ve yalnız sana iman ettim. Ancak senin nimetlerinle orucumu bozuyorum. Onu henden kabul et ey rabbim!**»

Bir müminin unutarak bir şeyler yiyip içmesi mümkündür. Bu durumda o günkü orucun sıhhatine bir zarar gelmez. Fakat oruçlu olduğunu hatırlar hatırlamaz yeme-içme vesâireyi bırakmalıdır. Oruçlu iken banyo yapmak da yine Orucun sıhhatine zarar verici değildir. Hatta Cuma günü banyo yapılması teşvik edilmiştir. Gusül esnasında ağza hafifçe su verip çalkalamalıdır. Ağza verilen suyun bırakacağı yaşlılık orucun hükmüne ve sıhhatine mani değildir.

Reşit olmamış küçük çocuklar oruç tutmakla mükellef değildirler. Oruç tutmaya güç yetiremeyenler (yaşlılık dolayısıyla zayıf bünyeli olanlar) eğer zenginler her günkü tutamadıkları oruçlarına karşılık bir fakiri doyururlar. Reşit olan müslümanlar sie Ramazan boyunca Oruç tutmakla mükelleftirler. Hastalar ve seferde olanlar müsait şartlara kavuşuncaya kadar Oruçlarını tutmayıp tehir ederler.

Normal olarak Oruç, günlük çalışmaya mani olmayıp tabii vazifeleri yüzüstü bırakmak için bir bahane olamaz. İslâm bir mü'minin bütün gece ibâdet edip ertesi günü de gevşeklik edip uyuyarak geçirmesini aslâ tasvip etmez. Oruç demek normal vazifeler yanında fazlaca ibâdet ve ihsan gibi daha başka vazifeleri de yapmak için büyük bir gayret göstermek demektir. Bütün bunlar yeme ve içmeden uzak kalarak yapılacaktır.

(\* ) Daha fazla mâlûmat isteyenler Paris İslâm Kültür Merkezi tarafından nesredilen «İslâma Giriş» (The Introduction to Islâm) isimli eserime müracaat edebilirler.

#### NETİCE :

**M**UHAMMED (S.A.) e Kur'an'dan ilk vahiy Ramazan ayı içerisinde gelmiştir. Bu bakımdan Kur'an Ramazanda daha fazla okunmalı ve düşünülmalıdır. Arapça bilmiyenler için dünyanın bütün önemli dillerine çevrilmiş faydalı tercüme vardır. Dürüst ve ehl-i takvâ mü'minler tarafından tercüme edilenler tam bir imanla çevrildiğinden tercih edilmelidir. Mümkünse her fert bu ay içinde bir hatim indirmelidir.

Oruç ayından sonra Şevvâl'in birinci günü büyük bir bayram vardır. Sabahleyin imamın verdiği vâz ve nasihatlardan sonra, çok kalabalık bir cemaatla Bayram Namazı kılınır. Peygamberimiz ahabına Bayram günü namazın kılındığı yere gelmezden önce birşeyler yemelerini tavsiye etmiştir. «**İyd-i Fıtır**» denen bu bayram münasebetiyle müslümanların fakirlere ziyâfet vermeleri vazifeleridir. Böyle günlerde sadece bir hurma, bir az üzüm ve hatta daha küçük şeyler, pişmemiş bile olsa piring, buğday vesâire fakirlere yardım kasdiyle dağıtılır. Bundan maksat müslümanları muhabbet ve yardımlaşmaya sevk etmektir. Yoksa gösteriş değil. Cenâb-ı Hak buyuruyor: «**Yapılan her hayrın benim katımda mükâfatı bellidir.** (Bu mükâfat niyete göredir) **Bu da her hayrın değerinin on katından ziyâde misline kadardır. Ama oruç buna dahil değildir. Zira o sırf benim içindir. Onun karşılığını da ben veririm. Çünkü kulum yeme ve içmeden benim rızam için vazgeçmiştir.**»